

2) залучення представників засобів масової інформації до проведення комунікаційних кампаній Бюро з населенням України з метою утвердження авторитету держави та зміцнення правопорядку;

3) комунікація керівництва та працівників Державного бюро розслідувань зі ЗМІ шляхом надання їх інтерв'ю участі у прес-конференціях;

4) організація та забезпечення проведення працівниками Бюро особистого прийому громадян а також впровадження функціонування «гарячої лінії» та електронної пошти для отримання своєчасних повідомлень про скоєння кримінальних правопорушень підслідних Бюро (Бусол О. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» // Громадська думка про правотворення: інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів. 2016. № 10 (113), червень. — С. 21).

Можна зробити висновок, що лише за умов дотримання Положення про Раду громадського контролю, Закону України «Про державне бюро розслідувань» та інших нормативно-правових актів, відповідно до яких діє Бюро, а також залучення громадської думки до прийняття важливих рішень його діяльність буде дійсно корисною та ефективною, а найголовніше правомірною такою, що не буде порушувати прав і свобод честі і гідності громадян. Державне бюро розслідувань відіграє важливу роль у життя українського суспільства, саме тому його працівникам слід відповідально ставитись до своїх обов'язків та діяти неупереджено відкрито й справедливо, і тоді шанс на створення міцної держави зросте.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кісліцина Ірина Олександрівна.***

Гринишина Є. В.

студентка 1-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ: УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІЙ

Початок функціонування Державного бюро розслідувань в Україні (далі — ДБР) має довгу та суперечливу передісторію. Спочатку такий орган було передбачено в новому Кримінальному процесуальному кодексі України, а саме: його положеннями було закріплено, що

функціонування цього інституту має бути розпочато до 20 листопада 2017 року. Однак концептуальна невизначеність та відсутність єдності щодо унікального бачення компетенції та розподілу сфер впливу із суміжними органами державної влади від термінували цей процес.

Врешті-решт, 12 листопада 2015 року було прийнято Закон України «Про державне бюро розслідувань», що набрав чинності 1 листопада 2016 року, а сам орган почав працювати 27 листопада 2018 року. Однак, варто зазначити, що ще до початку реального функціонування на той час лише теоретично існуючого органу, у Верховній Раді України, 5 квітня 2018 року було зареєстровано проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення діяльності державного бюро розслідувань.

І зараз, незважаючи на досить молодий вік новоствореного правоохоронного органу, в державі відбуваються палкі дискусії між теоретиками та практиками в галузі права щодо визначення можливих та необхідних шляхів у напрямку вдосконалення функціонування Державного бюро розслідувань, з метою підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень, притягнення винних у їх скоєнні до відповідальності та утвердження принципів правової держави.

Можна назвати декілька причин, що створюють перешкоди у повноцінній роботі цього органу. Перша і надто важлива з них — інституційна, або системна. І вона має два аспекти: перший з яких — законодавче визначення статусу самого бюро як органу державної влади, а друга — проблема розмежування суміжних компетенцій з іншими органами які мають схожі завдання.

Щодо першого аспекту. Так, стаття 1 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» встановлює, що ДБР є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції (Про Державне бюро розслідувань: Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>). Варто зауважити, що віднесення ДБР до центральних органів виконавчої влади, який за своєю суттю відповідно до його ідеологічних засад формування та легальних визначень кола повноважень належить до правоохоронних органів є таким, що в повній мірі суперечить правовій традиції українського правового виміру. Насамперед, це пов'язується з концепцією «розподілу влад» та створення ефективної системи стримувань та противаг.

Щодо другого аспекту. Відповідно до статті 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування:

1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до *частини першої* статті 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до першої — третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України;

2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора — керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;

3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України (Про Державне бюро розслідувань: Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>). Однак слід зазначити, що існує принаймні два інші органи, компетенція яких у деяких випадках перетинається, а за деяких обставин навіть дублюється з компетенцією Державного бюро розслідувань. Перш за все, це Генеральна прокуратура України та Національне антикорупційне бюро України, що до речі теж має спеціальний статус. Процес створення останнього, що був започаткований з прийняттям Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» 14 жовтня 2014 року, дещо потіснив, однак не змінив ідею створення ДБР. Текст згаданого закону вже в той час потенційно містив такі положення, які в майбутньому могли стати причиною виникнення спорів між цими органами з питань підслідності. Цю проблему намагалися вирішити шляхом надання повноважень Генеральному прокурору України вирішувати спори щодо визначення підслідності — визначено відповідно до підпункту «ї» пункту 3 частини 2 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>). Такий шлях розв'язання проблем не витримують критики, адже це суперечить вимогам статті 216 Кримінального процесуального кодексу України про підслідність, а головне, що в разі таких його дій всі докази, здобуті в результаті порушення порядку, встановленого цим Кодексом, будуть визнані судом недопустимими. Відповідне положення міститься в пункту 2 частини 3 статті 87 Кримінального процесуального кодексу України: «після початку кримінального

провадження шляхом реалізації органами досудового розслідування чи прокуратури своїх повноважень, не передбачених цим Кодексом, для забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень» (Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>).

Сьогодні відсутність чіткого розмежування компетенцій між правоохоронними органами, встановлення їх повноважень та юрисдикції практично створює колапс системи та унеможливорює ефективну боротьбу зі злочинністю.

Поряд з цим, варто зазначити, що існують й внутрішньо організаційні проблеми, що гальмують роботу ДБР. Кабінет Міністрів України на своєму засіданні 13 грудня 2017 року погодив організаційну структуру Державного бюро розслідувань: 15 управлінь та 4 самостійних відділів центрального апарату, 7 територіальних управлінь, Академія ДБР, Науково-дослідний інститут ДБР.

Структура центрального апарату бюро:

- керівництво;
- підрозділи, що здійснюють досудове розслідування:
- перше управління організації досудових розслідувань;
- друге управління організації досудових розслідувань;
- третє управління організації досудових розслідувань;
- оперативні підрозділи;
- управління супроводження оперативними підрозділами досудових розслідувань;
- управління оперативного забезпечення та оперативно-технічних заходів;
- управління оперативних розробок;
- управління інформаційно-аналітичної розвідки;
- підрозділи, що забезпечують діяльність (Урядовий портал / Уряд і органи влади / Державне бюро розслідувань / Про Державне бюро розслідувань / Структура Керівництво / [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/uryad-ta-organi-vladi/derzhavne-byuro-rozsliduvan/pro-derzhavne-byuro-rozsliduvan/struktura>).

Тривалий час продовжувалася дискусія щодо того, як має проходити зайняття вакантних посад керівництва ДБР. Так, існувало декілька можливих варіантів вирішення цього питання. Відповідно до першого, керівництво ДБР належало до кадрових повноважень Президента України. Відповідно до іншого, враховуючи спеціальний статус та специфіку повноважень ДБР, визначення його керівництва має відбуватися лише шляхом проведення конкурсу. Відповідно до положень чинного закону, ці два варіанти було інтегровано

в один, і відповідно до статті 11 закону Директор Державного бюро розслідувань призначається на посаду Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до подання комісії з проведення конкурсу (далі — Конкурсна комісія) на зайняття посади Директора ДБР; перший заступник Директора ДБР та заступник Директора ДБР призначаються на посаду та звільняються з посади Директором ДБР за поданням Конкурсної комісії в порядку, передбаченому частинами другою — одинадцятою статті 11 цього Закону (Про Державне бюро розслідувань: Закон України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>). Однак це лише створює ілюзію відсутності впливу та поверхневу незалежність експертів Конкурсної комісії, адже відповідно о частини 3 статті 11 Закону, її формують Президент України, Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України з квотами по три особи від кожного органу.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, констатуємо, що наразі функціонування ДБР є практично паралізованим, а причинами цього є суперечливість сучасного законодавства в частині визначення предметної компетенції органів. З іншого боку, утруднює функціонування фактична залежність та можливість потенційного впливу на діяльність органу шляхом де-факто прямого призначення його керівництва.

Зважаючи на спеціальний статус ДБР, важливість його завдання та необхідність в його результативній роботі необхідно прийняти ряд положень, що стосуються внесення змін до низки нормативно-правових актів вітчизняного законодавства в частині юрисдикційного розмежування сфери впливу НАБУ, ДБР та ГПУ.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук *Храпенко Олена Олегівна*.